

Caféet som skyddsrum

Tidningen Arbetet 1990

Under mina år i Stockholm bodde jag i en liten etta på söder och i huset låg ett morgonfik – PERS CAFÉ. Hit kom kvarterets byggjobbare, lapplisor, skolungdom, pensionärer, kontorister och miljonärer. Stamgäster kom på cykel och moped, i bil och med buss, tvärs över stan och alla ville sitta vid borden närmast köket, nära Per.

Alla pratade med alla och när Per med flaxande förkläde sprang till ICA för att köpa tomater skötte någon annan kassan. Var han upptagen med att steka ägg, bredde man sin smörgås själv. Var någon otrevligt och störde, kastade Gunnar ut dem. Tobbe lagade diskmaskinen och när fiket var riktigt fullt bar gästerna in sin disk i köket.

Per, en stor själ i en liten fågels kropp, har under sitt drygt 60åriga liv arbetat med det mesta. Otroligt intensiv och glad, ständigt slängd i käften och aldrig ställd. En människa vars dagsrutiner, under ett tiotal år, helt styrdes av omtanke om de ensamma själar som hittat till fiket.

Klockan fem på morgonen, när ljuset tänts i köket, ställde han fram två lättöl till Åke som alltid kom i gryningen. Därefter bredde han dagens mackor – en utan smör till Tommy, en med extra tomat till Lasse, en sillmacka till Börje...

Samma dag som jag flyttade in i huset var jag med i en TV-debatt om p-piller. Jag hade varit mer blyg än skjutjärnsjournalistisk och var lite deppig när jag kom ner på fiket första gången. Per kände igen mig direkt och smög till mig en liten lapp: "Du skulle ha gett honom på nöten. Min dotter blev steril av p-piller".

Här började vår långa vänskap. Per blev en vän i vardagen och ofta, när gästerna gått och caféet släckts ner, satt vi i köket med en kopp kaffe och delgav varandra våra hemligheter, bekymmer och minnen. Han gav mig råd om allt från hur man fixar bilkylaren till hur man sköter pojkrelationer.

När jag fyllde 33 stod Per utanför min dörr med en fullastad frukostbricka, tulpaner och en dikt från gubbarna. Han peppade mig när jag var ledsen, skrattade åt mina tokigheter, skällde på mig för mina dumheter och porttelefonen plingade när lapplisorna gick på gatan.

Det var mycket kiv och gnabb och ofta hopplöst karlsnack mellan gubbarna på fiket, men när jag frågade dem om livet delgav de mig ogenerat sina ömsinta och bittra minnen. Jag var en av de få kvinnorna som dök upp i denna morgontidiga oas.

Med min nyfikenhet och mina frågor blev jag lika viktig för dem, som de för mig. I heta politiska diskussioner sju på morgonen kunde vi stå på var sin sida om barriaderna. Men om jag slet mitt hår, för att jag glömt släcka ljuset på bilen, reste sig fyra bredbringade män sig som en man och de hade lyft bort bilen om jag bett dem.

Under en intensiv yrkesperiod gav fiket mig en kontinuitet och i en stad utan rötter blev Per som en morfar för mig. Visserligen var hans mackor till mig alltid större och vackrare än de mackor gubbarna fick – men jag var ändå inte utvald i Pers genuina intresse för människor. Det var Tankus från Göteborg, Börje från Östergötland, Gustav från Blekinge och Gabriel från Ungern – bara Per själv var född i Stockholm.

Här fanns en rytm som vi lantisar och invandrare kunde känna igen, ett skyddsrum i en anfallande stad. Och jag sa ofta, på skämt: om Per säljer caféet då flyttar jag hem igen, till Skåne.

Det blev så.

Ibland hälsar jag på Per och hans fru, och värmen mellan oss är påtaglig. Men vår kontakt var i vardagen, då och där – inte nu och inte här.

Men ibland längtar jag intensivt efter Per och det liv som uppstod kring honom och jag tänker; ett kvarterscafé borde vara varje människas rättighet.